

“JUDAISM “

YAHUDİLİK*

Joseph GAER** / Çev.: Osman Zahid ÇİFÇİ***

YAHUDİLİK: BİR ÇOK PEYGAMBERİN DİNİ

Dağılmış Millet

Bugün dünyada milyonlarca insan arasında; Yahudi olarak adlandırılan, İsrail'in çocukları diye bilinen, her yere dağılmış bir millet vardır.

Doğu ve batının en uzak yerlerinde bulunabilirler. Kuzey ve güneyin en uzağına gidebilirler, neredeyse insanın olduğu her yerde Yahudiler vardır.

Habeşistan'da en az o toprakların insanı kadar koyu renkte az sayıda Yahudi vardır.

Çin'de sarı derileri, çekik ve badem gözleriyle Çinlilere benzeyen az sayıda Yahudi vardır.

* “How The Great Religions Began” adlı eserin 243-283 sayfaları arasında bulunan “Judaism” bölümünün tercümesidir. Gaer, Joseph, How The Great Religions Began, Dodd, Mead & Company, New York, 1981.

** Asıl adı Joseph Fishman olan Joseph Gaer, 16 Mart 1897'de Moldova'nın kuzeyinde bir şehir olan Edinet'te (Yedinitz) doğmuş Yahudi bir araştırmacıdır. 1917'de Amerika'ya gelen Gaer, UC Berkeley'de çağdaş edebiyat alanında öğretim görevliliği yapmış, Federal Yazarlar Projesi'nde başeditörlük ve başaraştırmacılık gibi görevler üstlenmiştir. 1958 yılında Yahudi Mirası Vakfı'nı kurmuş ve yöneticiliğini yapmıştır. Yahudi tarihi ve Yahudilik ile ilgili çalışmaları bulunan Gaer, 7 Aralık 1969'da Amerika'da ölmüştür. Birçok kitabın yazarı olan Gaer'in en bilinen eserleri; “How The Great Religions Began” (1929) ve “Our Jewish Heritage” (1957)'dir.(Çevirenin Notu)

*** Yrd.Doç.Dr., Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

İtalya'da esmer ve siyah gözlü Yahudiler vardır.

Kuzey Rusya, Kanada, İsveç ve Norveç'in kuzeyinde, sarı saçlı, beyaz tenli ve yeşilimsi gözlü Yahudiler vardır.

Danimarka'da, Almanya'da, İrlanda'da da Yahudiler vardır. Onlar da kızıl saçlı ve mavi gözlüdürler.

Daha sıcak iklimlerde kısa boylu ve koyu saçlı Yahudiler vardır.

Daha soğuk ülkelerde ise açık tenli ve uzun boylu Yahudiler vardır.

Filistin'deki Sion'un kızları ince ve uzundur. Fas ve Tunus'ta ise şişman Yahudiler vardır.

İtalyan Yahudi İtalyanca, İngiliz Yahudi İngilizce, Rus Yahudi Rusça, Çin Yahudi Çince konuşur. Bu insanlar farklı topraklarda karşılaştıkları zaman biri diğerinin dilini anlamaz. Buna rağmen birbirleriyle akraba olduklarını hissederek.

Onların konuştuğu dilin ve fiziksel görünüşlerinin farklılığına rağmen bu insanları birbiriyle akraba yapan nedir?

Dağınık halde olmalarına rağmen bu insanları bir arada tutan birçok faktör vardır ve bunlardan en önemlisi onların dinidir.

Zerdüştlüğün yüzyıllardır Hindistan'da ve diğer yabancı ülkelerde kalan takipçilerini nasıl bir arada tuttuğunu görürüz. İşte Yahudilerin gerçeği de budur. Yüzyıllar boyunca yeryüzüne dağılmış bir şekilde yaşadılar, buna rağmen dinleri canlı bir şekilde onları bir arada tuttu.

Bu küçük ve dağılmış ırkın zihinlerini bir arada tutan tuhaf din nedir? Bu din nasıl ortaya çıktı? Nerede gelişti ve ne öğretmektedir?

Dört Bin Yıl Önce

Yahudiliğin hikâyesi Yahudi milletinin hikâyesidir ve uzun süre önce başladı.

Zerdüş'tün doğduğu yere uzak olmayan Keldani topraklarının Ur şehrinde, dört bin yıl önce Terah isminde bir adam yaşadı.

Terah, Keldani ülkesinin diğer insanları gibi bir putperestti. Kendi yaptıkları putlara tapan ve kendi ürettikleri şapkaları giyen insanların topraklarında Nahor'un oğlu Terah bir put yapıcısıydı. O, putları taştan ve çamurdan yapıp ardından onları bölgenin insanlarına satmaktaydı.

Terah'ın; İbrahim, Nahor ve Haran adlı üç oğlu vardı. İbrahim ve kardeşleri, inanışa göre, Fırat Vadisi'nin yeşil meralarında çobandılar. Fakat onlar bazen put yapımında yaşlı babalarına yardım ediyorlardı.

Putlara tapan diğer insanlar da bir şeyler yapıyordu. Onlar da kaba bir taş, ıslak çamura veya bir başka maddeye kendileri elle şekil verebiliyorlardı. Kuzularıyla birlikte meralarda düşünmek için çok zamanı olan İbrahim ise, sabah kendi kendine yaptığı küçük bir tilki heykeline akşam diz çökmeyi ve dua etmeyi acayip gö-

rüyordu.

Bu çamurdan putların kutsiyeti, gücü, yeteneği nereden gelmişti? İbrahim meraklandı. Ancak bu sorularına yanıt bulamadı. Onun zihninde bir cevabın yerine diğere sorular geliyordu ve O, Ur'un papazlarına veya babasına bunları sormaya cesaret edemiyordu. Çünkü putların kutsallığından tereddüt etmek Keldani ülkesinde kabul edilen en büyük suçtu.

Bir gün İbrahim babasının dükkânında yalnız kaldı ve eline bir balta alarak bir tanesi hariç bütün putları ezdi. Sonra baltayı kırmadığı putun eline yerleştirdi. Daha sonra İbrahim, ne olacağını görmek için oturdu.¹

Biraz sonra yaşlı Terah geldi. Put stoklarının ezilmiş olduğunu görünce çok sinirlendi.

“Niçin bizim bütün putlarımızı kırdın?” diye oğluna sordu.

İbrahim: “onları ben kırmadım baba karşıdaki put diğerleriyle tartıştı ve öfkeyle baltayı alarak onların hepsini yok etti, gördüğün gibi” diye cevap verdi.

Terah: “Bu doğru değil, sende biliyorsun ki bu putlar tartışamaz, dövüşemez ve hareket edemezler. Bunu sen yaptın” diye bağırdı.

İbrahim: “Eğer senin dediğin gibiyse ki bu putlar hiçbirşey yapamaz, onlar ne işe yarar?” diye sordu.

Terah, daha önce putlar hakkında böyle sorgulayıcı bir soru hiç duymamıştı. Ne diyeceğini ve ne cevap vereceğini bilemedi, homurdanarak; “Niçin bu kadar çok kişi putperest?” diyebilirdi.

İbrahim; “Onların gözleri var ama göremezler, onların kulakları var ama duyamazlar, onların elleri var ama hareket edemezler, onların hiçbir şeye faydası yok. Onları bunun için kırdım baba, putlara ibadet edilmez!” dedi.

Hayatının tümünü bir putperest olarak geçiren Terah; “Öyleyse insanlar neye tapmalı?” diye sordu oğluna.

İbrahim; “Güneşi, ayı, yıldızları yaratan; mevsimleri birbiri ardına getiren, bize yağmuru veren, zengin çayırlardan meraları oluşturan, koyunlardan kuzuları meydana getiren Tanrı'ya tap” dedi.

Bu sözler, o günlerde, bir putperestin oğlunun söylemeye cesaret ettiği acayip sözlerdi. Terah'ın en büyük oğlunun babasının putlarına yaptıkları ve onlar hakkında söyledikleri Ur'da duyulduğu zaman, İbrahim ve ailesinin o topraklarda uzun süre kalması güvenli değildi.

¹ Hz. İbrahim'in putları kırma hadisesi, Kur'an-ı Kerim'de Enbiya Suresi 57-70 ayetleri arasında yer almakta, Tevrat'ta ise yer almamaktadır. Tercümenin müellifi, muhtemelen, bu kıssayı eserine alırken İslami kaynaklardan yararlanmıştır. (Çevirenin Notu)

Bu yüzden İbrahim, eşi, akrabalarının bir kısmı, onların erkek ve kadın köleleri, sığır ve koyun sürüleri ve bütün mal varlıklarıyla birlikte doğdukları yerden çıkıp; kuzeye, Kenan diye adlandırılan yere doğru yürüdüler.²

Kenan'ın insanları, İbrahim'i ve ailesini; karşıdan gelen, Fırat ve Dicle arasından gelen manasında İbrî (İbrani) diye isimlendirdiler ve aynı zamanda onların ailelerini de İbriler (İbraniler) diye isimlendirdiler.

Bu İbraniler; Kenanlılardan Moabites'e, Amalekites'ten Amorlulara ve bu topraklara uzak ve yakın yaşayan bütün kavimlerin geri kalanından farklıydılar. Yahudiler, onlardan görünüş veya konuşma yönünden çok farklı değillerdi. Fakat onlar puta tapan bu kabilelerden, İbrahim'in öğretilerini takip etme ve putların tapınma için olmadığına inanma yönüyle ayrılıyorlardı.

İsrail'in Çocuklarının Yükselişi

Put kırıcı İbrahim, İshak isminde bir oğla sahip olmuştu. İshak'ta, Yakup isminde bir oğla sahip olmuştu. İshak'ın oğlu Yakup; İsrail diye isimlendirildi ve onun çocukları İsrail'in çocukları diye anıldı.

İsrail diye isimlendirilen Yakup, on iki erkek çocuğa sahipti. Bu on iki erkek çocuk, çok sayıda çocuğa sahip oldular ve onların çocukları da çok çocuğa sahip oldular.

Çok kısa zamanda İsrailoğulları çok büyük ve güçlü bir kabile oldu. Onlar çobandılar ve güzel meralar aramak için bir yerden bir yere gittiler ve daha büyük bir kabile oldular. Artık diğer kabilelerle savaşmak ve ihtiyaçları olan zengin meraları fethetmek daha kolaydı.

Bir defasında Kenan'a ve çevre bölgelere büyük bir kıtlık isabet etti. İsraililer, sürüler için meraların; kendileri için yemeğin bol miktarda bulunduğu Mısır'a gitmeye karar verdiler. Mısır'a geldikleri zaman Nil nehrine yakın Goshen şehrine yerleşmelerine izin verildi.³

Kenan'dan ve Shur Çölü'nden gelen Yahudiler, Mısır'ın Goshen Şehri'nde ıylarlarca mutlu bir şekilde yaşadılar ve onlar yıldan yıla nüfus olarak büyüdüler. Fakat onlar, Mısırlıların tapınaklarından ve dinlerinden uzak durdular.

Bildiğimiz kadarıyla Mısırlılar o günlerde yaşayan insanlardan daha çok puta

² Tevrat'a göre; Hz. İbrahim ailesi ile birlikte Ur'dan Harran'a, oradan da Kenan'a gitmiştir (Tekvin, 11/26-27, 31-32). (Çevirenin Notu)

³ Eserde Yahudilerin Mısır'a göç etme sebebi bir cümle olarak ele alınmış ve Hz. Yusuf kıssasından hiç bahsedilmemiştir. Kur'ân'da bu konunun Yusuf Suresi'nde, Tevrat'ta ise Tekvin bab 37 den bölüm sonuna kadar ele alınmıştır. Bu kıssa Tevrat ve Kur'ân'da büyük ölçüde aynı şekilde anlatılmıştır. İkisine göre de, Hz. Yusuf'un kardeşlerinin kıskançlığı ile başlayan kıssa, Hz. Yusuf'un Mısır'da belli bir mevki edinmesi ve İsrailoğullarını kıtlıktan kurtarıp Mısır'ı onlara vatan etmesiyle son bulmaktadır. (Çevirenin Notu)

sahiptiler. Onların; tapınakları, sarayları, evleri farklı şekil ve büyüklükte putlarla doldurmuştu. Onlar boğalara, köpeklere, kedilere, timsahlara, balıklara, kuşlara ve böceklerle tapmaktalardı. Doğal olarak Mısırlılar, kendi putlarına tapmayan İbranilerden hoşlanmadılar.

Mısırlılar onlardan hoşlanmadılar ve korktular. Korkularının nedeni; İbranilerin nüfusları iyice büyüünce, kendi putlarıyla savaşa teşebbüs etmeleriydi.

Bunun üzerine Kral; rahipleri, kâhinleri, sihirbazları bir araya toplayarak; topraklarında yaşayan İbraniler daha fazla artmadan ve güçlenmeden ne yapmak gerektiğini sordu.

“Köleler kendileri için bir şey yapamaz, köleler sahipleri gibi düşünür. Eğer İbraniler köleleştirilirse, onlar bizim gibi düşünecek ve inanacaklar.” dedi bir kâhin.

Kral kâhinlerin nasihatlerini tuttu. Kâhinlerin söyledikleri gerçekleşti. Yahudiler köleleştirildikleri zaman yavaş yavaş Mısırlıların düşündüğü gibi düşünmeye, onların tanrılarına ve putlarına tapmaya başladılar. Onlar hâlâ Mısır tarafından dışlanmaktaydı.

Kral; rahiplerini, sihirbazlarını ve kâhinlerini birlikte tekrar çağırırdı ve şöyle dedi;

“Biz İbranileri köleleştirdik fakat onlar hâlâ dışlanıyorlar ve bize kötülük (entrika) yapabilirler. Şimdi ne yapmalıyız?

“Doğan tüm İbrani erkek çocuktan boğulacaktır, şeklinde bir kanun çıkartalım.” dedi bir kâhin. “Daha sonra, İbrani kızlarını Mısırlı erkeklerle evlendiririz ve onlar da bizim gibi Mısırlı olur.”

Bu teklif Kralı memnun etti ve “tüm İbrani erkek çocukları doğar doğmaz boğulacaktır” şeklinde bir kanun çıkardı.

Hemen ardından ismi Musa olan küçük bir İbrani çocuğu doğdu. Yeni kanunlara göre boğulması gerekiyordu. Fakat onun annesi çocuğunu boğamadı. Ama kadın yasaya uymak zorundaydı. Kadın çocuğunu bir sepete koydu ve yüzmesi için Nil'e terk etti. Fakat bu sadece Musa'nın hikâyesinin başlangıcıydı.

Yetro'nun Bahçesindeki Asa

Musa, öğleden sonra yıkanmak için Nil'e gelen kralın kızı tarafından bulundu. Prenses bebeği eve götürdü ve öz oğlu gibi evlat edindi.⁴

Musa'nın, ancak anlayacak kadar büyüdüğü zaman bir Yahudi olduğunu fark ettiği görülmektedir. O, büyüdüğü zaman hâlâ halkını kölelikten nasıl kurtaracağını

⁴ Kur'an-ı Kerim'de Kasas Suresi 14-22ayetleri arasında, Tevrat'ta ise Çıkış 1.ve 2.bablarında yer alan bu kıssa, iki yerde de benzer şekilde ele alınmıştır. Farklı olan tek yer; Tevrat'ta Hz. Musa'nın, sudan Firavun'un kızı tarafından çıkarılıp evlat edinildiği anlatılırken, Kur'an'da Hz. Musa'nın Firavun'un adamları tarafından bulunup Firavun'un eşi tarafından sahiplenildiği anlatılmaktadır. Bu kıssada esere Tevrat'ın kaynaklık ettiği görülmektedir. (Çevirenin Notu)

düşünüyordu.

Bir gün Musa, iki İbrani köleyi zalimce döven Mısırlı bir köle satıcısı gördü. Musa aşırı öfkeyle köle satıcısını öldürdü.⁵

O, Mısır'ın daha uzun süre kendisi için güvenilir olmadığını anladı ve saklanmak için uzağa, Medyen çölüne, kaçtı.

Efsaneye göre Musa Medyen'e geldiğinde Kâhin Yetro'nun bahçesine girdi. Bahçede ağaçların ve çalıkların arasında, zeminde dikili duran bir asa fark etti. Görünüşte o; çobanların kullandığı gibi pürüzsüz, yuvarlak, ince, düz, sıradan bir bastondu.⁶

Musa, Yetro'ya; "Niçin bu asa senin bahçende duruyor?" diye sordu.

Yetro; "Bu asa mı? O asanın bir hikâyesi var." diye cevap verdi ve bahçenin etrafına bakarak;

"Yakub'un oğlu Yusuf, Mısır'da öldüğü zaman onun tüm eşyaları kralın hazinesine alındı. Yusuf'un arkasında bıraktığı bu şeylerin arasında bu asa vardı. O zaman ben kralın sarayında başrahiptim ve asayı gördüğümde ondan hoşlandım. Kraldan bana vermesini rica ettim ve o bunu kabul etti. Daha sonra oradan çıkıp Medyen'e geldiğim zaman yanlışlıkla asa yere saplandı. Asa yere saplanır saplanmaz çok kuvvetli bir şekilde kökleşti ve hiç kimse onu yerden çıkaramadı. Med-

⁵ Kur'an'da bu olay ve Hz. Musa'nın Mısır'dan Medyen'e kaçıışı şu şekilde anlatılmıştır: "Musa, ahalisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada, biri kendi tarafından, diğer düşman tarafından olan iki adamı birbiriyle dövüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi. Musa da ötekine bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu." (Kasas,28/15) "Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi: Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar. Derhal (buradan) çık! İnan ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim, dedi." (Kasas, 28/20) "Bu şeytan işidir. O, gerçekten sapıtırıcı, apaçık bir düşman, dedi."

"Musa: Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim. Beni bağışla dedi," "Allah da onu bağışladı. Çünkü çok bağışlayıcı, çok esirgeyici olan ancak O'dur." "Musa: Rabbim! Bana lütfettiğin nimetlere andolsun ki, artık suçlulara asla arka çıkmayacağım, dedi." "Rabbim! Beni zalimler güruhundan kurtar" dedi." "Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir, dedi."

"Sonra gölgeye çekildi ve: Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra (lütfuna) muhtacım, dedi." (Kasas, 28/15-24) "Ve sen, birini öldürdün de seni endişeden kurtardık. Seni iyiden iyiyeye denemeden geçirdik. Bunun için yıllarca Medyen halkı arasında kaldın." (Ta-Ha,20/40)

"Musa korka korka, (etrafi) gözetleyerek oradan çıktı. "Rabbim! Beni zalimler güruhundan kurtar" dedi."

"Medyen'e doğru yönelediğinde: Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir, dedi." (/Kasas, 28/21-22) (Çevirenin Notu)

⁶ Müellifin Asanın kıssasını anlatırken Ku'ân'ı ve Tevrat'ı kaynak olarak almadığını, bu kıssada kaynak olarak, efsaneleri veya kendi muhayyilesini kabul ettiğini görüyoruz. Kur'an'a göre Kasas Suresi 31. ayette; Hz. Musa'nın çobanlık yaparken kullandığı asaya kutsal Sina Dağı'nda, peygamberliğine delil olsun diye, Allah tarafından mucizevî bir hâl verilmiştir. Aynı şekilde Tevrat'ta da Çıkış IV. Babta; kutsal Horep'te Hz. Musa'nın "Fakat bana inanmayacaklar" demesi üzerine elindeki asaya olağanüstü özelliklerin verildiği söylenmektedir.

Ayrıca Kur'an'da da Tevrat'ta da asayla birlikte Yed-i Beyza mucizesinin de Hz. Musa'ya verildiği belirtilirken eserde bu mucizeye yer verilmediğini görürüz. Bunun sebebi ise müellifin Hz. Musa'yı bir peygamber olarak değil bir kurtarıcı olarak görmesidir. Bu nedenledir ki, Hz. Musa'nın Allah'la konuştuğu Sina Dağı kıssası iki ilahi kaynaktan da bulunmasına rağmen eserde yer almamaktadır. (Çevirenin Notu)

yen'in tüm güçlü adamları geldiler ve çıkarmayı denediler. Ama yapamadılar, bu o zamandan beri sürüyor.

Musa; "merak ediyorum" dedi, sanki bir şey hatırlamaya çalışıyor gibi gözlerini kısarak.

"Neyi merak ediyorsun?" diye sordu Yetro.

Musa çok dikkatli bir şekilde asanın başına baktı, onun en üstüne üç İbrani kelimesi kazanmıştı; "Detzach, Adash, Vehochab". Adı geçen üç kelime Kutsal İsimler'di.

Musa; "Evet bu asanın bir hikâyesi var" dedi Yetro'ya.

"Diğer bir hikâyesi mi?" diye sordu Yetro.

Musa; "Evet diğer bir hikâyesi" diye cevap verdi Yetro'ya.

"Yaratılışın altı gününün sonunda, ilk hafta bitmeden, ilk sebt başlamadan hemen önce Tanrı on mucize yaratarak kendi işini bitirdi. On mucizeden biri de bu hakiki asadır."

"Bu asa mı?" diyerek büyük bir şaşkınlıkla baktı Yetro.

"Evet" dedi Musa; "bu asa". "O ilk defa cennet bahçesindeyken Âdem'e verildi. Âdem Enach'a, Enach Shem'e, Shem İbrahim'e, İbrahim İshak'a, İshak Yakup'a verdi. Yakup, Mısır'a geldiğinde asa onunla birlikteydi ve onu oğlu Yusuf'a verdi. O, şu anda senden öndedir biliyorsun."

Musa Medyen'de bir yabancıydı. Yetro, onun hayret verici hikâyelerde işittiği gezici prenslerden biri olduğunu düşündü.

"Senin sözlerinin doğru olduğunu nasıl bilirim?" diye sordu Yetro.

"Sen şimdiye kadar hiç kimsenin, hatta Medyen'in en güçlülerinin bile asayı sökmeyi başaramadığını söyledin değil mi?" diye sordu Musa.

"Evet" diyerek cevap verdi, Yetro.

Musa asaya doğru yürüdü ve onu kumun içinde gevşekçe duran sıradan bir çubuk gibi kolayca söktü.

Bundan sonra Yetro, Musa'nın çok büyük bir adam olduğunu anladı ve kızı Zippor'ı ona eş olarak verdi. Evliliğinden sonra Musa, kayınpederinin evinde kaldı ve koyun sürülerine bakarak Yetro'ya yardım etti.⁷

⁷ Kur'an'da Hz. Musa'nın Medyen'de yaşadıkları şöyle anlatılmaktadır: "Musa, Medyen suyuna varınca, orada (hayvanlarını) sulayan birçok insan buldu. Onların gerisinde de, (hayvanlarını) engelleyen iki kadın gördü. Onlara: Derdiniz nedir? dedi. Şöyle cevap verdiler: Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (onların içine sokulup hayvanlarımızı) sulamayız; babamız da çok yaşlıdır. Bunun üzerine Musa, onların yerine (davarlarını) sulayıverdi. Sonra gölgeye çekildi ve: Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra (lütfuna) muhtacım, dedi." (Kasas, 28/23-24) "Babam, dedi, bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor." (Kasas, 28/25) Musa'nın kayınpederinin yaptığı bu davranış; işçi, işveren arasındaki, yapılan işin karşılıksız bırakılmaması ve derhal ödenmesi ilkesinin çağrışımıdır. "(Şuayb) dedi ki: Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki →→"

Kölelikten Çıkış

Sürülerin otlamasını izlemek için tepelerin üstüne çıkan Musa, sık sık Mısır'daki halkı hakkında düşünüyordu. Meraların geniş çevresinde özgür olan Musa, Mısır'da köleleştirilen halkının kötü durumu üzerine derin derin düşünüyordu. O, daha derin düşünerek, insanların diğer insanların kölesi olmasının yanlış olduğunu sonucuna vardı.

“Benim halkım köle olduğu müddetçe ben özgür hissedemem. Ben özgürüm ve onlar köle.” diye düşündü. “Benim görevim gitmek ve halkımı özgür bırakmak” diye sonuca vardı Musa.

Onun düşüncesi netleştğinde ve planları tamamlandığında Musa, eşi ve çocuklarını Medyen'de bırakarak, doğum yeri olan Mısır'a geri döndü.

Kardeşi Harun'la beraber, İsrailoğullarının kölelikten azadını talep etmek için, Mısır Kralının huzuruna çıktılar.⁸

Kral; “İsrailoğullarının özgürlüğünü talep etmen için seni kim gönderdi?” diye sordu.

Musa; “İsrailoğullarının büyük Tanrısı; “benim insanlarımı bırak, onlar bana el değmemiş topraklarda hizmet edebilirler.” diyerek sana gönderdi.”

Firavun, Tanrılar kitabını açtı ve okumaya başladı. O, Mısır'ın, Edom'un, Moab'ın ve diğer tüm tanrıların ismini okudu. Tanrılar kitabını başından sonuna kadar okuduktan sonra başını sallayarak;

→ →

kızımдан birini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan artık o kendinden; yoksa sana ağırlık vermek istemem. İnşallah beni iyi kimselerden (işverenlerden) bulacaksın.” (Kasas,28/27)“Musa şöyle cevap verdi: Bu seninle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, demek ki bana karşı husumet yok. Söylediklerimize Allah vekildir.”(Kasas, 28/28) (Çevirenin Notu)

⁸ Eserde, Hz. Musa'nın Firavunun yanına çıktığı zaman Firavunun Hz. Musa'ya kendi sihirbazlarıyla karşılaşma teklifinde bulunması ve bu karşılaşma sonucunda gerçeği gören sihirbazların Hz. Musa'nın yanında yer almalarını anlatan kıssaya yer verilmemiştir. Tevrat'a baktığımız zaman Çıkış 7. babta olayın şu şekilde anlatıldığını görmekteyiz.; “Ve Rab Musa'ya ve Harun'a söyleyip dedi; “Firavun: kendiniz için bir harika gösterin” diye size söyleyeceği zaman Harun'a diyeceksin; “Kendi değneğini al ve yılan olsun diye Firavunun önüne at”. Ve Musa ile Harun Firavunun yanına girdiler ve Rabbin emrettiği gibi öyle yaptılar. Ve Harun değneğini Firavunun ve kullarının önünde yere attı ve yılan oldu. Ve Firavun da hikmetli adamları ve efsuncuları çağırdı. Ve Mısır'ın sihirbazları, onlar da büyülerile öyle yaptılar. Ve her biri kendi değneğini attı ve yılan oldular. Ve Harun'un değneği onların değneklerini yuttu. Kur'an'da ise bu konu Araf suresi 106-122 ayetleri arasında şu şekilde işlenmektedir; “Firavun dedi ki: “eğer bir mucize getirdiyse ve gerçekten doğru söylüyorsan onu göster bakalım.” Bunun üzerine Musa asasını yere attı. O hemen apaçık bir ejderha oluverdi. Ve elini cebinden çıkardı. Birdenbire o da seyredenlere bembeyaz görünürdü. Firavunun kavimlerinden ileri gelenler dediler ki; “bu çok bilgili bir sihirbazdır. Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne buyursunuz?’ Dediler ki; “onu da kardeşini de beklet şehirlere toplayıcılar yolla bütün bilgili sihirbazları sana getirsinler,” Sihirbazlar Firavuna geldi ve; “eğer üstün gelen biz olursak bize kesin bir mükafat var mı” dediler. Firavun; “evet siz mutlaka yakınlarımdan olacaksınız.” dedi. Sihirbazlar; “Ey Musa sen mi önce atacaksın yoksa atanlar bizler mi olalım” dediler. Musa “siz atın” dedi. Onlar atınca insanların gözlerini büyülediler, onları korkuttular ve büyük bir sihir gösterdiler. Biz de Musa'ya “asanı at” diye vahyettik. Birde baktılar ki bu, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor. Böylece gerçek ortaya çıktı ve onların yapmakta oldukları yok olup gitti. İşte Firavun ve kavmi orada yenildi ve küçük düşerek geri döndüler. Sihirbazlar ise secdeye kapandılar “Musa ve Harun'un rabbi olan âlemlerin rabbine inandık” dediler.” (Çevirenin Notu)

“Kitabımda senin Tanrının adını bulamadım. İsrailoğullarını topraklarımdan bırakmam” dedi.

Musa Mısır’a geldiğinde, onunla birlikte, Yetro’nun bahçesinde bulduğu asanın hikâyesi de gelmişti.⁹

Firavun İbrani kölelerin serbest kalmasını reddettiği zaman Harun kardeşine fısıldayarak; “Biz şimdi ne yapacağız Musa?” dedi. “Korkma” dedi Musa ve elindeki asayı işaret ederek;

“İlk kelime -Detzach- da ki ilk harf -D- ye bak.”

“Bunun manası ne?”

“Bu kan manasına gelen -Doom-ı ifade eder. Bizim Tanrımız Mısırlıların üstüne kan belasını getirecek.”

Ardından Musa Firavuna döndü ve;

“Dinle ey Firavun! Bu asayla ben, sen gözünü oynatmadan Mısır’ın tüm suları- nı kana döndüreceğim.”

“Haydi, bana yapacaklarını göster” dedi Firavun, Musa’nın sözlerine inanmadan.

Musa asayı belirgin bir şekilde döndürdü ve derhal Mısırdaki tüm çay, ırmak, göl ve nehirler kana döndürüldü. Her nerede daha önce su varsa şimdi kan oldu.

Firavun İbranilerin gitmesine hala izin vermiyordu.

Musa asaya baktı ve kurbağa anlamına gelen ikinci harfi gördü. Belirgin bir şekilde asayı bir kere döndürdü ve tüm Mısır kurbağalarla doldu.

Ardından Musa, esasına bakarak belirgin bir şekilde çevirdi ve Mısır’ın topra-

⁹ Eserde bu diyalogu incelediğimiz zaman Hz. Musa ve Hz. Harun’un Firavun ’un karşısına çıkıp kavimlerinin özgürlüğünü istediklerini, Firavunun bu teklifi kabul etmemesi üzerine Hz. Musa’nın elindeki asayı kullanarak Mısır’ a sırasıyla kan, kurbağa, böcek ve ilk doğanların ölmesi belalarını musallat ettiği ve en son bela ile Firavun’un İsrailoğullarını özgür bıraktığını görmekteyiz. Bu belalar yaşanırken, esere göre, Allah ile Hz. Musa arasında bir diyalog olmamıştır. Asanın üzerinde yazan bazı kutsal sözler vasıtasıyla Hz. Musa bu mucizeleri gerçekleştirmiştir. Tevrat’a göre Çıkış XIII. Babta, bu diyaloglar uzun bir süre zarfında gerçekleşmiş ve sırasıyla; kan, kurbağa, tatarcık, at sineği, hayvanların ölmesi, çıban, dolu, çekirge, karanlık ve ilk doğanların ölmesi belaları Mısırlılara musallat olmuştur. Her beladan sonra Firavunun yaptıklarına pişman olması, bela geçince İsrailoğullarını Mısır’dan salıverme konusunda yeniden inat etmeye başlaması anlatılmaktadır. En son beladan sonra da İsrailoğullarının Mısır’dan çıkmalarına izin vermiştir. Kur’ân’da Araf suresinin 130-131 ve 132. ayetlerinde geçen bu diyalogda Firavun’a bela olarak tufanın, çekirgenin, haşerenin, kurbağanın ve kanın verildiği söylenmektedir. Her iki kutsal kitapta da, Hz. Musa’nın Firavun’la diyalogda iken Allah’ın dediklerini ona iletmesi ve Allah’ın emirlerine uymadığı takdirde başına gelecek olan belayı ona söylediği belirtilmektedir. Yani musibetleri asa yardımıyla kendi oluşturmamış, Allah’ın emirleriyle gerektiğinde bu asayı kullanarak mucizeleri gerçekleştirmiştir. Ayrıca her iki kutsal kitapta da Firavun’un İsrailoğullarına izin verdikten sonra onları takip ettiği görülmektedir. Tevrat’ta Çıkış XIII. Babta, Kuran’da Şuara Suresi 63-66 ayetleri arasında Hz. Musa’nın asası yardımıyla ve Allah’ın emriyle denizi ikiye yarıp kavmini karşıya geçirdiği ve Firavun’un takibinden kurtardığı yazılmaktadır. Firavun ve adamları bu takibi devam ettirdikleri için denizde boğulmuşlardır. Bu bölümün eserde bulunmadığı görülmektedir. (Çevirenin Notu)

ğının üstüne yumurta büyüklüğünde zararlı böcek, sinek sürüsü, dolu, çekirge ve karanlık getirdi.

Firavun, İbranilerin gitmesine izin vermeyi hala reddettiği zaman Musa esasını belirgin bir şekilde kaldırdı ve Mısırlıların üstüne son belayı getirdi; ilk evlatların ölmesi.

Nihayet firavun dehşet içindeydi. Kendisinin ilk evladı erkekti ve ölmesinden korktu. Bu yüzden İbranilerin Mısır'dan çıkmasına izin verdi.

Musa metotların hepsini gerçekten kullandı. Fakat sonunda firavunu İbranilerin özgürlüğüne ikna etti ve İbranilerin toprakları terk etmeleri için verilen izin emri çıkarıldı. Yaklaşık üç bin iki yüz yıl önce Musa insanlarını kölelikten kurtardı.

Onlar liderleri Musa'yı doğu yönünde -köleliğin dışına, vaat edilen topraklara yürüyerek, at arabasıyla, atla seyahat ederek takip eden geniş bir orduydular. Musa, insanlarına vaat edilen toprakların; Yehova diye adlandırılan bir Tanrı tarafından İbranilere vaat edildiğini, topraklarından bal ve süt aktığını söylüyordu.

Kuzeydeki vaat edilen topraklara gitmeden önce Musa, İsrail'in özgür çocukları ve Yehova arasında akit yapmak için insanlarını güneydeki Sina Dağı'na götürdü.

Mısır'da, birçok put ve Tanrı vardı. İnsanlar en yakın tapınağa giderek tapınanları tanrıları görebiliyorlardı. Azat edilmiş İsraililer, Sina Dağı eteklerinde tanrıların; baykuş, dana veya boğa şeklinde görebileceklerini düşündüler ve dağdan başka bir şey bulamayınca hayal kırıklığına uğradılar.

"Nerede bize hakkında söylediğin bize vadeden ve vaat ettiği topraklara bizi emniyetle getiren bu Tanrı?" diye sordular.

"Yehova, diğer hiçbir tanrıya benzemez" diye cevap verdi Musa. "Yehova'nın yüzünü görmek için ölmeniz zorunludur."

Ardından Musa dağın üstüne gitti ve kırk gün kaldı. Kırk gün sonra O, Yehova'nın On Emri olarak bilinen şeylerle beraber indi:

- Bu emirlerde İsrailoğullarına;
- Yehova'dan başka Tanrı'ya sahip olmamaları,
 - Put veya diğer şekillere tapmamaları,
 - Boş yere Yehova'nın ismini ağızlarına almamaları
 - Haftanın geri kalan yedinci gününde tatil yapmaları ve bu günü kutsal saymaları,
 - Ana babaya hürmet etmeleri,
 - Cinayet işlememeleri,
 - Zina yapmamaları,
 - Hırsızlık yapmamaları,

-Yalan yere yemin etmemeleri veya yalancı şahitlik yapmamaları,

-Diğer insanları kıskanmamaları ve onların sahip oldukları şeyleri şiddetle arzu etmemeleri emredildi.

Bu emirlerin tümü yeni değildi. Aynı zamanda Mısırlılar da bu fikirlerin bazıları bilir ve öğretirlerdi. Bununla beraber İsrailoğulları iki emri şimdiye kadar hiç duymamışlardı; Mısır'da köleler yılın her günü çalışırlardı ve şimdi Musa insanlarına Yehova'nın adına;

“Altı gün çalışacaksın ve tümü senin çalışman için olacak, fakat yedinci gün tatil günün olacak” diyordu.

Fakat tüm emirlerin en önemlisi ilk emirdi;

“Ben seni kölelik evi Mısır'ın dışına getiren, senin Tanrın Yehova'yım. Sen benden başka tanrılara sahip olmamalısn.”

Bu ilk emirde sadece dünyadaki tek Tanrının Yehova olduğu söylenmiyordu. Söylenen şey; İsrail'in çocuklarının Yehova'dan başka tanrılara sahip olmamasıydı.

Örneğin; Birleşik Devletler vatandaşı olmak isteyen bir adam sadece o topraklar için sadakat yemini eder. Elbette dünyada başka ülkelerde vardır. Ancak (Yahudi olan) bu adam, bu ülke dışında (vaat edilen topraklar) hiçbir ülkeyle ilgilenmeyeceğine yemin etmektedir.

Bu yüzden ilk emir İsrail'in çocuklarına sadakat yemini ettirdi. Bu Yehova'yla İsraililer arasında bir anlaşmaydı. Onlar Yehova'nın seçilmiş insanlarıydı ve Yehova da, onların yegâne Tanrısıydı.

Onlar şimdi kuzeydeki vaat edilmiş topraklara doğru gitmek için hazırıldılar. Musa, altın ve gümüş kaplı bir sandık yapmalarını emretti. O, bu sandığı; ahit sandığı diye adlandırdı. O, insanların sandıkta Tanrı Yehova'nın ruhunun bulunduğunu söyledi. İsraililer ahit sandığıyla kuzeye doğru yöneldiler. Uzun yıllar Ürdün'e doğru çölü bir baştan bir başa geçtiler ve Ürdün'ün ötesindeki Kenan'a ulaştılar.

Birleşik İbrani Krallığının Doğuşu

İnanışa göre onların Tanrısı Yehova, düşmanlarına karşı onlarla savaşacaktı. İsrail kabileleri büyük cesaret gösterdi. Dudaklarında şarkılar, kalplerinde İsrail kabilelerine olan inançla; Mobhes'i, Amorites'i ve Boshan Krallığını fethettiler. Onların zafer hikâyesi, güçlü bir ordu gibi, onlardan önce gitti ve onlar kılıçlarını demeden önce düşmanlarını fethettiler.

Filistin diye adlandırılan Kenan'ın verimli topraklarına, çorak çölden gelen İsraililerin Kenan'ı fethetmelerinin hikâyesi böyleydi.

Fakat İsrailoğulları ne zaman ki toprağa yerleşip toprağın asıl sahibi oldular, üzüm ve zeytin yetiştirdiler, o zaman bir değişikliğe uğradılar. Zira gezgin çöl kabilelerinin tarz ve düşünceleriyle, çiftçilerin tarz ve düşünceleri farklılaştı.

Bir çiftçi tohum ve hasat sevincini bilir. Aşırı yağmuru ve bulut için dua edildiğinde berrak gökyüzünün acısını bilir. Çiftçi hasat toplarken sevinç şarkıları söyler ve mahsule bir salgın isabet ettiğinde üzüntüyle inler.

Çiftçinin başına gelenler, gezgin İsraililerin başına da geldi. Şarkılarına ve dualarına tarıma dair şarkılar ve dualar eklendi. Dini tatillerine, bir çiftçinin hayatındaki önemli olayların kutlaması olan tatiller de eklendi.

Gezgin kabileleri çiftçilerden ayıran hâlâ bir şey vardır. Bir gezginin komşusu yoktur. Fakat çiftçilerin onlarla anlaşmaları gereken komşuları vardır. Komşular arkadaş olabildikleri gibi düşmanda olabilirler. Arkadaş olurlarsa arkadaşlıkları devam eder. Eğer komşuları düşmansa, onları güvensizlikle izlemeleri gerekir.

İsrailoğulları göçebelikten çiftçiliğe geçtikleri ve hayatlarına dair problemler değiştiği için, Tanrıları Yehova da onlarla birlikte değişmeliydi.

Çölde Yehova, savaşlarında onlarla birlikte savaşan ve düşmanlarını yenen gezgin insanların gezgin Tanrısıydı. Bununla birlikte Kenan toprağında ona tabi olanlar; dost olmayan komşularına karşı barışçıl bir yolla kendilerini korumasını, yeri geldiğinde yağmur, yeri geldiğinde rüzgâr, yeri geldiğinde güneş ışığı vermesini ondan umdular.

Yehova, küçük tahta sandığa yerleşmiş gezgin bir Tanrıdan başka bir şey değildi. Fakat şimdi toprağın insanların Tanrısı oldu:

Yehova, Filistin arzının Tanrısı

Başlangıçta İsrailoğulları, askeri liderler olan hâkimler tarafından yönetildi. Fakat hâkimlerin yönetiminden üç yüz yıl sonra, İsrail'in on iki kabilesi bir krallık kurdu ve Saul¹⁰ isminde bir çiftçi de ilk kral olarak seçildi.

Birleşik İsrail Krallığı çok yaşamadı. Sadece üç kralı oldu: Saul, Davut, Süleyman. Bu üç krallığın yönetimi boyunca İsrail'in bir krallık olarak namı son haddine ulaştı.

Üçüncü kral Süleyman'ın yönetimi esnasında Kudüs şehrinde Tanrı'nın Tapınağı olarak anılan bir tapınak inşa edildi. Bu mabette "yücelerin yücesi" diye bir bölüm vardı ve "yücelerin yücesinde", Filistin arzının Tanrısı ve Birleşik İsrail Krallığının koruyucusu Yehova otururdu.

Birleşik İbrani Krallığının Çöküşü

Kral Saul krallığı kurdu.

Kral Davut güçlendirdi ve sınırlarını genişletti.

Kral Süleyman zenginleştirdi.

Süleyman'ın ölümünden sonra Birleşik İsrail Krallığı'nın insanları kendi arala-

¹⁰ Kur'ân'da Talut olarak ismi geçmektedir. (Çevirenin Notu)

rında uyuşamadılar. Kuzeyin insanları; Davut'un, Süleyman'ın ve Filistin'in güneyinde yaşayan rahiplerin, kuzeyli insanlara kendilerindenmiş gibi davranmadıklarını iddia ettiler ve kendi krallıklarını kurmaya karar verdiler. Böylece Filistin'de iki krallık oldular. Kuzeyde İsrail Krallığı, güneyde Yahuda Krallığı.

Küçük toprakların iki krallık olarak bölünmesi onları düşmanlara karşı zayıflattı. Süleyman'ın ölümünden sadece iki yüz yıl sonra, Asurlular İsrail Krallığını fethetti ve insanlarını diğer topraklara sürdü.

İsrail Krallığı'nın fethedilen halkı hakkında birçok kitap yazıldı ve onlar hakkında birçok efsane söylendi. Çünkü onların hiçbir yerde izi kalmadı. Onlar daima İsrail'in Kayıp On Kabilesi olarak adlandırıldılar.

Güneydeki Yahuda Krallığı, savaşmaya daha hazırды. Bunun için kuzey krallığından yaklaşık yüz altmış yıl daha uzun süre yaşadı.

Ardından Babilliler onların üstüne geldi, şehirlerini tahrip etti. Kudüs'teki tapınağı yaktı ve krallığın halkının binlercesini buradan Babil'e tutsak olarak taşıdı.

İsraililer Mısır'da kölelikten kurtulmuş, kendilerine vaat edilmiş topraklara neşeli şarkılarla ve parlak umutlarla gelmiş insanlardı. Yaklaşık yedi yüz yıl sonra, onların vaat edilmiş topraklarında bir kere daha köleleştirilmeleri, kalplerini ümitsizleştirdi ve dudakları kederle susturuldu.

İsrail Krallığı, okyanusun ortasında batan bir gemi gibi arkasında bir iz bırakmadan yıkıldı. Yahuda Krallığının Babilliler tarafından yıkılması, İsrailoğullarının tarihinin son kısımlarını alıp götürülebilirdi.

Fakat onlar tutsaklığa götürülürken, esirlerin inançlarında bazı acayip düşünceler oluştu. Onlar, kendi topraklarında buldukları sürece Filistin'in Tanrısı olarak Yehova'yı düşündüler. Fakat onlar şimdi ulusların arasına dağılmıştı. Kutsal şehir tahrip edilmişti ve Tanrı'nın Tapınağı küle döndürülmüştü. Onların efendisi Yehova neredeydi?

İsrailoğulları, kederlerinin günahlarından dolayı olduğuna ve Yehova'nın onları uyarmak için cezalandırdığına inandı. Fakat onlar hâlâ Yehova'nın seçilmiş halkıydı ve Yehova hâlâ onların biricik tanrısıydı.

Şüphesiz Yehova, esaretlerinde de onlarla birlikteydi. Şimdi Yehova, Filistin'de arkada bıraktığı ve aynı zamanda kuzeye, güneye, doğuya, batıya sürülen halkıyla birlikte olsaydı, o zaman Yehova'nın her yerde olması gerekirdi. Tanrıların her yerde olduğunun farkına varmaları, İsrailoğullarında büyük bir keşif izlenimi bıraktı ve daha sonra eski dinlerinin tamamen değişmesine yardımcı oldu.

Hasat Toplanması

Babil, Yahuda Krallığının ve Filistin'in fethiyle sevindi. Fakat o günlerde, Kuzey-batı Asya'da, tavşanın üstüne atılan şahin; onların her ikisinin üzerine birdenbire atılabilecek olan kartalın pençelerinden sakınmak zorundaydı.

Muzaffer Babilliler, Yahuda Krallığını tahrip ettikten yaklaşık elli yıl sonra, Pers güçleri tarafından yıkıldı.

Persler, Yahuda Krallığının halkını; bizim bugün kullandığımız şekilde, *Jehudis* diye isimlendirdi. Persler, Yahudilerin dinlerini de *Judaism* diye isimlendirdi.

Persler Yahudilere karşı arkadaşçaydı. Pers Kralı Cyrus, Yahudilere topraklarına dönmeleri ve krallıklarının tekrar inşa etmeleri için izin verdi. İranlılar çok arkadaşça davrandıkları için, Yahudiler İran dinini iyice araştırdılar ve onlardan pek çok şey öğrendiler.

Persler o zaman peygamber Zerdüşt'ün öğretilerini takip eden Zerdüştlüklüydü. Yahudiler, Zerdüştlükten; İranlıların dünyanın iki güç tarafından yönetildiğine inandıklarını öğrendiler: İyi ve Bilge Tanrı, Kötü Ruh.

Yahudiler ikiye bölünmüş bir Tanrı düşünemediler. Onlar aydınlığın ve karanlığın, neşenin ve hüznün, iyiliğin ve kötülüğün her ikisinin de yaratıcısının tek bir ilah olduğuna inandılar.

Yahudiler Yehova'nın her yerde olması gerektiği sonucuna çoktan varmışlardı. Şimdi onlar, evreni yaratan tek tanrının kendi tanrıları Yehova'dan başkası olmadığı sonucuna vardılar. Davut evi krallığının ve Filistin toprağının koruyucusu, çeşitli kabilelerin tanrısı Yehova; *dünyanın yaratıcısı, tek kral ve evrenin hâkimi Yehova oldu.*

Yahudiler, Zerdüştlüğü araştırmaları süresince sadece bu önemli sonuca ulaşmadılar, aynı zamanda dünyada tek bir tanrının olduğuna da inandılar. Yine onlar eski dinlerini değiştiren diğer birçok önemli öğretiyi de öğrendiler. Onlardan biri; ölümden sonraki hayat inancıydı. Yahudiler, Zerdüştlükten ilk olarak Cennet ve Cehennemi öğrendiler ve onlar bu inancı kendi dinlerine taşıdılar.

Zerdüştlükten ödünç aldıkları bu gibi önemli inançlar, onların Mesih'in dönüşü hakkındaki inançlarını değiştirdi. Yahudi krallığı zayıfladığında ve onların düşmanları zafer kazanıp onlara zulmettiğinde Yahudiler, Birleşik İbrani Devleti'ni Süleyman ve Davut'un günlerinde olduğu gibi yeniden kurabilecek; Kral Davut'un bir torununun, bir ulusal kahramanın, bir Filistin kurtarıcısının gelmesi için ümitlenmeye başladılar.

Yahudiler, Perslerden bir Sayoshant, bir kurtarıcı, gözlemeyi öğrendiler. Fakat Zerdüştlükten kurtarıcısı sadece Perslere güç ve şan getiren ulusal bir kahraman değildi. Onların Sayoshant'ı, kötü ruhun güçlerinden tüm insanlığı kurtaracaktı.

Yahudilerde kendi Mesihlerini düşünmeye başladılar. Onların kurtarıcısı sadece kendi adına, Yahudi Krallığını yeniden kurabilecek ulusal bir kahramandan daha fazlası olmalıydı. Gerçi onlar hâlâ vaat edilmiş topraklarda tüm Yahudileri tekrar bir araya getirecek olan, Kral Davut'un bir torunu olacak olan Mesih'e inanıyorlardı, aynı zamanda onlar Mesihlerinin tüm dünyaya barış ve huzur getireceğine inanmaya başladılar. Sadece dünyadaki insanların huzurlu ve mutlu bir şekilde

yaşamaları bir yana, aynı zamanda ağaçlardaki ve vahşi ormanlardaki hayvanlarda barış yapacaktı. Kurtla kuzu, leoparla keçi, aslanla dana arkadaşça komşu olacaktı.

Yahudiler Filistin'e döndükleri ve Kral Cyrus'un yardımıyla Kudüs'teki kutsal tapınaklarını inşa ettikleri zaman, dinleri bir hayli değişmişti.

Yazıcı Ezra diye bilinen bir adam Yahudilerin kanunlarını, efsanelerini ve tarihini kitaplarda topladı. Bu bir araya getirilmiş çalışmalar; Kitab-ı Mukaddes olarak adlandırıldı ve Yahudilerin kutsal kitabı oldu.

Yahudilerin ana vatanlarında oluşturdukları mutluluk fazla sürmedi. Daha güçlü düşmanlarından önce, Perslerin yıkılmasıyla, Yahudiler tekrar baskı görmeye başladılar. Onlar batıdaki güçlü kuvvetlerin ayaklanmasıyla oluşan istiladan kendilerini koruyamayan savunmasız, zayıf ve küçük bir ulustu.

Onlar ilk önce Yunanlar tarafından fethedildi. Ardından Romalılar demir bir elle onları yönetmeye geldi. Zulüm arttıkça Yahudiler sıkıntılarından kendilerini kurtarmaya gelecek Mesih'e daha fazla umut bağladılar.

İsraililerin birçok düşmana karşı mücadeleleri yaklaşık iki yüz yıl sürdü. Kudüs tekrar tahrip edildi ve tanrının ikinci tapınağı da yakıldı. Yahudiler birçok top-rağa dağıldılar.

Yahudilerin kendi topraklarındaki son günleri, yaklaşık bin dokuz yüz sene önce M.S.70 yılındaydı. Bin dokuz yüz yıl boyunca Yahudilik değişmesine rağmen onun önemli inançları aynen kaldı.

Yahudiliğin dünyadaki diğer tüm dinlerden farklı birçok yönü vardır. Yahudilik, tarihte tek tanrı öğretisinin olduğu ilk dindir.

Yahudilik aynı zamanda bir toplumda yalnızca iyi yaşamın rehberlik edebileceğine inanır. Bir adam daima arkadaşlarını (dindaşlarını) düşünmek zorundadır ve biri ne yaparsa yapsın diğer insanları nasıl etkileyeceğini düşünmek zorundadır. Bir Yahudi dua etmek istediği zaman bile duada, dindaşlarından en az dokuz taneyle toplanmaya çalışmalıdır.

Yahudilikle diğer yaşayan dinler arasındaki bir diğer farkta; onların önemli inanç öğretilerinin bir lider tarafından kurulmamış olmasıdır. Kişisel olarak kurulmuş bir din değildir.

Budizm'i, gördüğümüz kadarıyla, ölümünden sonra fazlasıyla değişse de Buda kurmuştur. Mahavira dini Jainizm'i, Jina kurdu. Şair Kabir, Sihizm'i kurdu. Konfüçyüs, Konfüçyanizm olarak adlandırılan dini kurdu. Taoizm yaşlı filozof Lao-tze tarafından kuruldu.

Fakat Yahudiliğin tek bir kurucusu yoktur. Yahudiliğin kurucusunun Musa olduğuna inanan birçok insan vardır. Fakat bu tamamıyla doğru değildir. Yahudiliğin temel taşlarını yerleştiren ilk adam, "putlara ibadet edilmez" diyen; İbrahim'di.

Musa bu dine; “on emri” ve Yahudilerin Yehova’nın seçilmiş halkı olduğu inancını ekledi.

Filistin’de Yahudi fikirleri yavaş yavaş gelişti. Yahudiler, birkaç yüz yıl sonra, Zerdüştlükten birçok öğretiyi ödünç alarak, onları kendi dinleri içerisinde değişik bir formda birleştirdiler. Böylece, Yahudi halkının büyüyüp gelişmesiyle Yahudilikte büyüyüp gelişti. Yahudi dininin hikâyesinin daha çok Yahudi halkının hikâyesi olmasının nedeni budur.

Yahudilik bir inanç sistemi değil, daha çok yaşam kuralı gibiydi. O, sadece Yahudilerin dini değil, aynı zamanda onların yaşam biçimiydi.

Bunun sebeplerinden biri de; Yahudiliğin büyük tek tanrılı dinlerin en eskisi olmasına rağmen, evrensel bir din olmamasıdır. Yahudilik, kendi halkının deneyimleriyle ilgiliydi ve Yahudilerin deneyimleri asırlardır Yahudi mirasının parçası oldu. Sion, fiziksel ve sembolik olarak onların kutsal dağı oldu.

İsrail’in Peygamberleri

Çoğunlukla, Yahudiler kendi vatanlarında buldukları dönemlerde yöneticileri ahlaksızlaştı, liderleri kutsal yasadan ve onların dininin öğretilerinde uzaklaştı. Pek çok insan fatihlerinin yolunu takip ederken bir kısmı da putperestliğe geri döndü.

Böyle zamanlarda, yasalarına tekrar dönmelerini hatırlatacak ve dinleri tarafindan öğretilen dürüstlük yolunu takip etmede başarısız olurlarsa Yehova adına İsrail’in geleceğinin ne olacağını önceden haber verecek emin adamlar ortaya çıktı. Bu insanlara peygamber denildi ve Yahudiler ne zaman bir sıkıntıya düşse, tanrının yolunu insanlara öğretmek için peygamberler ortaya çıktı.

İsrail’e birçok peygamber gelmişti. İbrahim’in, insanlarını putların tapınmak için olmadığını söyleyerek incitmesi ve bu yüzden Keldan’dan Kenan’a kaçmak zorunda kalmasıyla Yahudilerin sıkıntıları başladı. Zaman geçtikçe onların sıkıntıları arttı. Tabii ki bunun sonucunda İsraililer birçok peygambere sahip olmuşlardı.

Peygamberler onlara çektikleri sıkıntıların nedenini açıklıyor ve kötü yoldan Tanrı’nın yoluna güzellikle dönmeleri konusunda onları teşvik ediyorlardı. Peygamberler bilge adamlardı ve halkın iyiliğe, iyilikle gelmek zorunda olduğunu biliyorlardı.

Ahlâsız krallar peygamberlerden hoşlanmadılar. Din adamları onlardan nefret ettiler ve halkta bu kerem sahibi insanlara pek fazla hürmet göstermedi.

Fakat peygamberler, halkı kötü yollarından döndürmek için uyarılardan vazgeçemediler. Halk; “söyledikleri doğru mu, bu gerçek mi?” diye sordu. Eğer söyledikleri doğru ve gerçekse onları ölüm tehdidi bile susturamazdı. Peygamberlerin çoğu fakirdi. Onlar Yuda Tepelerinden panayırlara ve tapınaklara geldiler. Her yerde, düşüncelerine hitap ettikleri dinleyici kitlesi topladılar.

Yahudiler Babil'de esir düşünceye kadar, peygamberler İsrail'in ilahi yöneticileriydi. Kral ve onun saray eşrafı, toprağın yasalarını gözettiler. Din adamları, tapınağın kurallarını gözettiler. Peygamberler, insanlara, adaletin ve doğruluğun kanunlarını öğrettiler.

Peygamberler sadece iyiliği takip etmeyi ve kötülükten sakınmayı öğretmediler, bununla birlikte her bir Yahudi'nin kötülüğün karşısında yer alması gerektiğini söylediler. Yahudiler hayatta bir misyona sahiptiler. O misyon; iyiliği yaymak, kötülükle savaşmaktı. "Yehova âşıkları" peygamberler "Yehova âşıklarına" kötülükten nefret etmelerini emretti.

Babil'den döndükten sonra peygamberler bir de, yalnızca Filistin'in değil, aynı zamanda tüm insanlığın kurtarıcısı olan Mesih'in geleceği hakkında konuşmaya başladılar.

Peygamberlerin öğretileri ve vaazları kâtipler tarafından toplandı ve şimdi Yahudilerin kutsal kitabının büyük bir bölümünü içerir.

Gezginlerin Sahte İşıkları

Yahudilerin topraklarında ortaya çıkan son savaşta, yaklaşık bir buçuk milyon Yahudi öldürüldü. Fatihleri Titus Cesar, Kudüs duvarlarını yıkarak yanmış gibi görünen yapının üzerindeki yüksek bir yerde ikinci tanrı tapınağını yaptı. Büyük Yahudi savaşının sonunda ve Yahudi sürgünün başlangıcında işte bu göze çarptı; o zamandan beri Yahudiler dünyanın her yerine yayıldı.

Yahudi kabilelerin aşırı zorluklara tahammül ettikleri her vakit Mesih'in gelişini konusundaki ümitleri azda olsa belirmiştir. Sürgün asırları boyunca daima Mesih'in gelmesi söylentileri Yahudilerin arasında yayıldı. Bu Mesihler, yani onları daha sonra adlandırdıkları gibi sahte Mesihler; İran, Filistin, Fransa, İspanya ve Yahudilerin oturduğu diğer ülkelerde ortaya çıktı.

Bu sahte Mesihlerin en tanınmışsı Sabatay Sevi isminde biriydi. Sevi, Avrupa'da otuz yıl savaşlarının başlamasından sekiz yıl sonra, 1626'da, İzmir'de doğdu. Bütün Avrupa halkı bu uzun savaştan dolayı sıkıntı çekerken, Yahudiler de onların arasında sıkıntı çekti.

Savaş yılları geçmiş olmasına rağmen, insanların dertleri arttıkça arttı. Onlar dünyanın sonunun geldiğine ve büyük kurtarıcının gelmesiyle savaşın sona ereceğine inanmaya başladılar.

İngiltere, Almanya, Fransa ve Hollanda'da, büyük kurtarıcının gelişine ilgili kitaplar yazıldı ve onun geleceği yılın 1666 olacağı hesaplandı.

Kurtarıcının Davut'un ailesinden olacağına inanan Yahudiler, sürgündeki hayatlarına bir son verecek ve Filistin'deki topraklarına kendilerini geri götürecek Mesih'in şimdi geleceğini ümit ettiler.

Beklenen Mesih hikâyelerinin çoğu Sevi'nin çocukluk yıllarında söylenmiş ol-

malı. Büyüdüğü zaman önceden haber verilen Mesih hakkında Daniel'in kitaplarını araştırmaya başladı. Ardından günlerce oruç tutmaya başladı. O, genç bir çocuk gibi hiç görünmedi ve beklenen kurtarıcı olduğu rüyasını görmeye başladı.

Ve 1666 yılı gittikçe yaklaştı.

Otuz Yıl Savaşları bittiğinde yirmi iki yaşında olan Sevi, önce bir grup arkadaşıyla ortaya çıktı ve Kudüs'te İsrail'i yeniden kurması için tanrının seçtiği gerçek Mesih olduğunu açıkladı. Fakat kimse onu ciddiye almadı.

Gerçek şu ki; ülkesinde halkı tarafından dinlenmeyen Sevi, Selanik'e seyahat ederek orada kendi kendini Mesih ilan etti. Fakat burada da halk onu ciddiye almadı. Sevi onları terk etti ve Kudüs'e gitti. Orada da hiçbir taraftar bulamayınca Kahire'ye gitti. Kahire'ye ulaştığı sıralarda artık otuz dört yaşındaydı.

Ve 1666 yılı iyice yaklaşıyordu.

Sevi üç yıl boyunca Kahire'de kaldı. Onun mistik kitaplarındaki bilgileri takdirle karşılayan birkaç taraftar elde etti. Sevi, kendisini takdir edenlerle döndüğü kutsal şehir Kudüs'te, kurtarılma gününde büyük mucizeler göstereceği sözünü verdi.

Sevi Kudüs'te günlerini; oruç tutarak, gecelerini de ibadet ederek geçirdi. Halk yavaş yavaş onun gerçek Mesih olduğuna inanmaya ve Sevi'nin ismi doğunun her tarafında bilinmeye, ünü her tarafa ulaşmaya başladı.

Hüküm yılından önceki son yıl olan 1665 yılı başlamıştı. Sevi bu yılda, doğduğu yer olan İzmir'e geri döner. Orada büyük bir kalabalık tarafından karşılanarak, Yakup'un tanrısının Mesih'i ve kutsal kral ilan edilir.

Onun İzmir'e gelişinin hikâyesi; İtalya, Fransa, Hollanda, Almanya, Polonya ve İngiltere'de yayıldı. Halk en iyi kıyafetlerini giydi. Dans edip şarkı söylemek için sinagoglara ve toplantı yerlerine toplandı. Mesih ortaya çıktığında onu tanımayan kendilerine yalnızca ruhlarının yardım edeceğine inanarak, aralarındaki pek çok zengin servetini dağıttı.

Halk arasında acayip hikâyeler dolaşmaya başladı. İskoçya'nın kuzeyinde birden bire ortaya çıkan tuhaf ve harika bir gemi hakkında bir söylenti yayıldı. Bu geminin ipek yelkenleri ve halatları vardı. İbranice konuşan gemiciler tarafından donatılmıştı. Üstünde şu kelimelerin bulunduğu bir bayrak dalgalanıyordu: "İsrail'in on iki kabilesi"

Yahudilerin eğlenceleri her yerde sınırları aştı ve birçok Hıristiyan bile Sevi'nin insanlığın beklenen kurtarıcısı olduğuna inandı.

Onun gerçek Mesih olduğunun bir işareti olarak Sevi, Yahudilerin yas ve oruç günü olarak bilinen; "tebet ayının onuncu gününün" bir tatil gününe dönüşmesi gerektiğini halkına bildirdi.

Mesaj şöyle demektedir;

“İsrail halkının kurtarıcısı ve Mesih, Allah’ın ilk sevgili oğlu Sevi’den tüm İsrail halkına; Barış.

Siz, peygamberlerin getirdiği Allah’ın sözüne uyduğunuz ve büyük günü değerli bulduğunuz için; sizin ağlamanız ve mateminiz zevke dönüştürülmeli ve sizin orucunuz bir eğlenceye dönüştürülmeli. Çünkü artık ağlamayacaksınız.

Şarkı ve melodiyle sevinin, geçmişte hüznün ve matemle geçirilen günü bir yıl dönümü kutlamasına dönüştürün. Çünkü artık ben ortaya çıktım.”

Bu mesaj her yerde halkın inancını güçlendirdi. Şayet o, hüznün ve oruç günlerini bayramlara ve festivallere dönüştürebiliyorsa kesinlikle Mesih gelmişti.

Ve 1666 yılı yaklaşmaya başladı.

Hemen hemen dünyanın her yerindeki Yahudiler, büyük bir mucize ile halkının vatanını yeniden kuracak Yehova’yı bekleyerek nefeslerini tuttular. Çok beklenmiş olan bu yıl içinde Sevi, İzmir’den Kudüs’e, güneye, gitmek yerine İstanbul’a gitti.

Varır varmaz sultanın emriyle tutuklandı ve hapse kondu. 16 Eylül 1666’da sultanın önüne getirildi. Türklerin dinini kabul etmesi ya da idam edilme arasında bir tercih yapmak zorunda olduğu söylendi. Sabatay Sevi, Türklerin dinini kabul etti. Mesih’i bekleyen Yahudi halkının beklentisi büyük bir acı ve hüzne dönüştü.

Ölmeyen Umut

Fakat Yahudi halkının Filistin’e dönme umudu sönmedi. Bir mucize yoluyla Kudüs’e geri dönme umudunu pek çoğu bırakmalarına rağmen, Yahudi halkı ‘Siyonizm’ adlı bir hareket vasıtasıyla kurtulmayı planladı.

Yahudilerin İsrail’in vatani diye adlandırdıkları ülkeye dönüş umutları hiç sönmedi. Sahte Mesihler tarafından çok sık aldatılmalarına rağmen onlar umutlarını ve rüyalarını sürdürdüler. Ardından on dokuzuncu asrın sonuna doğru dünyanın her tarafındaki Yahudiler, Viyanalı bir yazar olan Dr. Teodor Herzl’in yazdığı; “Yahudi Devleti” adlı bir kitabın ortaya çıkmasıyla irkildiler. Kitabın baş sayfasına Dr. Herzl şöyle yazdı;

“Eğer bir şey istiyorsan istediğin şeyin bir rüya olarak kalmasına gerek yoktur.”

Kitabın ortaya çıkmasından hemen bir yıl sonra Dr. Herzl, 1. Dünya Siyonizm Kongresini topladı. Dünyanın her yerinden Yahudi delegelerinin toplandığı İsviçre’deki bu tarihi toplantıda Dr. Herzl, elli yıl içinde İsrail’in yeniden inşa edileceğini ve Yahudilerin dünya milletleri arasında bir ulus olarak yer alacağını mesaj olarak Yahudilere ilettiler.

Onun bu mesajı aynen gerçekleşti.

İlk Siyonist Kongresinden elli yıl sonra İsrail adlı yeni Yahudi devleti kuruldu. 14 Mayıs 1948’de, İsrail lideri; Davut Ben-Gurion Yahudi bağımsızlık bildirgesini İbranice okumak için Tel-Aviv Sanat Müzesi’nde kürsüye geldi. O konuşmasını bi-

tirdiğinde bir orkestra Yahudi milli marşını; Hatikva (umut)'yı çaldı. Umut gerçekleştirmişti.

Ben Gurion; “bizim devletimiz kurulmuştur” dedi.

ABD’de Yahudilik

Dört bin Yahudi cemaatinden herhangi birine mensup olan Amerika’daki Yahudiler, sayıca eşit olmayan bir şekilde; Ortodoks, muhafazakâr ve reformist mezheplere bölünmüştür.

Yenilikçiler hariç, Amerika’daki tüm Yahudi mezhep ve hareketlerinin kökeni diğer topraklardadır. Bu Amerikan hareketi, Yahudi yaşayışını yeniden araştırmak ve yirminci yüzyıl Amerika’sına uyarlamak için 1930’da Doktor Mordecai M. Kaplan¹¹ tarafından kurulmuştur.

SONUÇ¹²

Yahudilik araştırmalarında önemli kişiliklerden olan Joseph Gaer’in “How The Great Religions Began” adlı eserinin “Judaism” bölümünün tercümesini yaptığımız bu çalışma, yaşayan en eski ilahi din olan Yahudiliğe hikâyeci bir üslupla bakıştır denilebilir. Eserde kullanılan üslup, onu diğer dinler tarihi metinlerinden farklı bir yere taşımaktadır. Kullanılan üslup nedeniyle, Yahudilikle ilgili kutsal metinlerde yer alan bazı bilgilerin atlandığı veya kutsal metinler kullanılmadan bazı olayların anlatıldığı görülmektedir. Çalışmamızda, eserin orijinal üslubunu bozmadan dipnotlarda, eserde kullanılan üslup nedeniyle, yer verilmemiş bilgilere yer vermeye, Tevrat ve Kur’ân’dan konuyla ilgili bölümlere atıflar yapmaya çalıştık. Çalışmamızın yapılacak olan akademik çalışmalara faydalı olması temennimizdir.

¹¹ Mordecai Menahem Kaplan (1881-1983). Yahudilikte etkili olan Yeniden İnşa hareketinin önderi Litvanya doğumlu ABD’li haham, eğitimci ve ilahiyatçı. (Çevirenin Notu)

¹² Çeviren tarafından kaleme alınmıştır.